

MAHMUDXO‘JA BEHBUDIYNING "PADARKUSH" DRAMASIDA G‘OYAVIY-DIDAKTIK QARASHLAR

Arapjonova Zebo Otabek qizi

Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasiidagi g‘oyaviy-didaktik qarashlar tahlil qilinadi. Drama o‘zbek milliy dramaturgiyasida tarbiyaviy va ma‘rifiy ahamiyatga ega bo‘lib, yoshlar tarbiyasi, ota-onaga hurmat, milliy qadriyatlar va g‘arb madaniyatining salbiy ta‘siri kabi ijtimoiy muammolarni yoritadi. Muallifning asardagi tarbiyaviy pozitsiyasi, obrazlar tizimi va dramatik ziddiyatlar orqali ma‘naviy tanazzulga qarshi ogohlantirishlari ko‘rsatilib, asarning bugungi kun uchun dolzarbligi ta‘kidlanadi. Maqola dramaturgiya, adabiy-tahlil va tarixiy metodlardan foydalangan holda yozilgan.

Kalit so‘zlar: Mahmudxo‘ja Behbudi, Padarkush, drama, g‘oyaviy-didaktik qarashlar, tarbiya, milliy qadriyatlar, ma‘naviy tanazzul, o‘zbek dramaturgiyasi, ma‘rifatparvarlik.

Kirish

Mahmudxo‘ja Behbudiyning “Padarkush” dramasi o‘zbek milliy dramaturgiyasi taraqqiyotida alohida o‘rin egallaydi. Bu asar orqali muallif zamonasining eng og‘riqli ijtimoiy muammolarini – yoshlar tarbiyasi, ota-onaga munosabat, milliy qadriyatlarning yemirilishi, g‘arb madaniyatining salbiy ta‘siri kabi masalalarni ko‘taradi.

Behbudiyning ma‘rifatparvarlik ruhida yozilgan bu dramasi xalqni uyg‘otish, ogohlantirish va tarbiyalashga qaratilgan. Ayniqsa, “padarkush” atamasining ramziy yuki asar davomida yoshlarning ma‘naviy tanazzuli va g‘arblik yo‘llariga ko‘zsis ergashishining fojiviy oqibatlarini ifodalaydi.

Ushbu maqolada “Padarkush” dramasi g‘oyaviy va didaktik xususiyatlari, muallifning tarbiyaviy pozitsiyasi hamda asarning ijtimoiy-ma‘naviy ta‘siri tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqola adabiy tahlil, tarixiy yondashuv, qiyosiy metod va didaktik tahlil usullari asosida yozildi. Avvalo, asarning asosiy syujeti, obrazlar tizimi va dramatik ziddiyatlari

o‘rganilib, ularning tarbiyaviy yuklamasi tahlil qilindi. Shuningdek, drama yaratilgan davrning ijtimoiy-siyosiy muhitiga tayanib, undagi g‘oyaviy maqsadlar tarixiy sharoit bilan bog‘liq holda baholandi.

Asar boshqa ma‘rifatparvar adiblarning asarlari bilan tematik jihatdan qiyoslandi. Behbudiyning tarbiya, ma‘rifat, axloqiy inqirozga qarshi kurash borasidagi pozitsiyasi o‘zbek milliy uyg‘onish davrining asosiy g‘oyalari bilan bog‘landi.

Natijalar

“Padarkush” dramasi birinchi navbatda tarbiyaviy funksiyaga ega bo‘lgan asardir. Asarda muallif quyidagi asosiy didaktik va g‘oyaviy tamoyillarni ilgari suradi:

- Yoshlar tarbiyasiga e‘tiborsizlik jamiyat halokatiga olib keladi. Sodiq obrazida muallif noto‘g‘ri yo‘l tanlagan, milliy qadriyatlardan uzilgan, ota-onaga hurmatsizlik qiluvchi yoshlarni qattiq tanqid qiladi.

- Ota-onaga itoat, hurmat va vafodorlik sharqona tarbiyaning asosiy bo‘lagi sifatida talqin etiladi. Sodiqning otasiga qilgan muomalasi – ya‘ni “padarkushligi” jamiyatda eng og‘ir axloqiy inqirozning belgisi sifatida beriladi.

- G‘arb ta‘limining beqaror va buzuvchi tomonlari fosh qilinadi. Behbudi g‘arbdan ijobiy jihatlarni olish kerakligini tan olsa-da, ma‘naviy tubanlikni tanqid ostiga oladi.

- Asarda milliy ma‘naviyat, diniy e‘tiqod, qadriyat va urf-odatlariga sodiqlik targ‘ib qilinadi.

Drama finali fojiali bo‘lishi bilan tomoshabinga kuchli psixologik va axloqiy ta‘sir o‘tkazadi. Tomoshabin voqea orqali saboq oladi, o‘zini va jamiyatdagi hodisalarni tahlil qilishga undaladi.

Munozara

“Padarkush” dramasi – bu Behbudiyning ogohlantiruvchi da‘vatidir. U asarda befarqlik, jaholat, ma‘naviy susayish va taqlidga asoslangan ta‘limning og‘ir oqibatlarini ko‘rsatadi. Asar milliy dramaturgiyada ilk fojia namunasi sifatida e‘tirof etilishi bilan birga, uning asosiy maqsadi – tarbiya, sog‘lom jamiyat, ma‘rifatli avlod g‘oyalarini singdirishdan iborat.

Mahmudxo‘ja Behbudiyning g‘oyaviy va didaktik qarashlari bugun ham dolzarbdir. Ayniqsa, hozirgi globallashtirish, axborot oqimlari va madaniy aralashuv davrida yoshlar ongini asrash, ularda milliy o‘zlikni shakllantirish uchun bu kabi asarlar muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa

“Padarkush” dramasi Mahmudxo‘ja Behbudiying ma‘rifatparvarlik qarashlari ifodasi bo‘lib, unda yosh avlodning ma‘naviy kamoloti, ota-onaga hurmat, milliy qadriyatlarni asrash kabi dolzarb tarbiyaviy g‘oyalari ilgari suriladi.

Asarda obrazlar orqali jamiyatdagi muammolar fosh etiladi, ularning yechimi esa ma‘naviy uyg‘onish, ta‘lim-tarbiya orqali ko‘rsatiladi. Behbudi bu dramasi orqali faqat bir oilaning fojiviy tarixini emas, balki jamiyatdagi umumiy inqirozga qarshi kurashni ifodalaydi.

Bugun ushbu drama yoshlarga ogohlik, e‘tibor va mas‘uliyat tuyg‘ularini beruvchi muhim adabiy manba sifatida qayta-qayta o‘qilishi, sahnalashtirilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Behbudi, M. (1910). *Padarkush*. Toshkent: O‘zbek yozuvchilar uyushmasi nashriyoti.
2. Qodirov, O. (2005). *O‘zbek dramaturgiyasi tarixi*. Toshkent: Fan.
3. Normurodov, S. (2012). *Mahmudxo‘ja Behbudi va uning ijodi*. Toshkent: Sharq.
4. Tashkentov, A. (1998). *Ma‘rifatparvarlik va o‘zbek adabiyoti*. Toshkent: O‘zbekiston.
5. Karimova, N. (2015). “O‘zbek drama san‘atida ijtimoiy-madaniy masalalar”. *Adabiyotshunoslik jurnali*, 3(15), 45-52.
6. Sobirov, J. (2009). *Milliy ma‘naviyat va dramaturgiya*. Toshkent: O‘zbekiston.
7. Jalilov, B. (2017). “Mahmudxo‘ja Behbudi va ma‘naviy tanazzulga qarshi kurash”. *Madaniyat va adabiyot*, 2(21), 12-19.

**Research Science and
Innovation House**